

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΕΣ: Αιώνια πρότυπα αγιότητας, ανθρωπιάς και παιδείας

Η Εκκλησία μας τιμάει στις 30 Ιανουαρίου τους τρεις μεγάλους Ιεράρχες: Βασίλειο το Μέγα, Γρηγόριο το Θεολόγο και Ιωάννη το Χρυσόστομο. Τους «τρεις μεγίστους φωστήρες της Τρισηλίου Θεότητας», που ορθόδοξα ερμήνευσαν το Ευαγγέλιο του Χριστού, διέδωσαν το λόγο της χάριτος, μελέτησαν τις ανθρώπινες επιστήμες σε μεγάλο βαθμό και πάλεψαν με όλες τους τις δυνάμεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα: Πνευματικά, προσωπικά, κοινωνικά, οικονομικά.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ, γεννήθηκε στην Νεοκαισάρεια του Πόντου, το 330 μ.Χ., αλλά μεγάλωσε στην Καισάρεια της Καππαδοκίας. Προερχόταν από πολύτεκνη και αγία οικογένεια. Στην Κωνσταντινούπολη σπούδασε κοντά στον ξακουστό εθνικό φιλόσοφο Λιβάνιο. Οι σπουδές του συνεχίστηκαν στην Νικομήδεια και την Αθήνα, ενώ διέπρεψε και ως δικηγόρος για πέντε χρόνια στην Καισάρεια. Υπήρξε σοφός και πολυγραφότατος. Γνώριζε καλά κάθε επιστήμη της εποχής του. Βαπτίστηκε σε ηλικία 30 ετών, δημιούργησε τους κανόνες του κοινοβιακού μοναχισμού, ασκήτεψε παρά τον Ίρι ποταμό μαζί με τον Γρηγόριο το Ναζιανζηνό, χειροτονήθηκε πρεσβύτερος από τον Ευσέβιο Καισαρείας, και μετά τον Μ. Αθανάσιο ήταν αυτός ο κύριος αντιμέτωπος των οπαδών του Αρείου, οι οποίοι ηρνούντο τη θεότητα του Χριστού. Πολέμησε τη φτώχεια και αδικία, ευαισθητοποίησε τους πλουσίους υπέρ της φιλανθρωπίας (ιδιαίτερα στην μεγάλη πείνα του 367-368) και δημιούργησε τη Βασιλειάδα, μια πόλη-θαύμα ανθρωπιάς, δια της οποίας και μέσα στην οποία διαβίωναν και τρέφονταν 30.000 πεινασμένοι, ορφανοί, ηλικιωμένοι, ασθενείς και πονεμένοι άνθρωποι κάθε ηλικίας. Έτσι, η κοινωνική δράση ξεκίνησε από την Εκκλησία και στη συνέχεια υιοθετήθηκε από τα διάφορα κράτη. Στα 49 του χρόνια, μετά από ζωή εξαντλητικής νηστείας και προσφοράς, έφυγε για την άνω Ιερουσαλήμ, στα τέλη του 378 μ.Χ.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΣ, γεννήθηκε το 329 μ.Χ. σε ένα χωριό (Αριανζό) κοντά στην Ναζιανζό της Καππαδοκίας. Ονομάστηκε «μέγας» και «Θεολόγος» για την μεγάλη του λογοτεχνική και εκκλησιαστική προσφορά, αλλά και για την αγιότητά του. Μας άφησε 408 ποιήματα, 18.000 περίπου στίχων, μεγάλης ποιότητας και μεγαλείου. Σπούδασε 13 ολόκληρα χρόνια (στην Καισάρεια Καππαδοκίας, στην Καισάρεια Παλαιστίνης, στην Αλεξάνδρεια και την Αθήνα), τη φιλολογία, τη φιλοσοφία, τα νομικά, την αριθμητική και γεωμετρία, τη μουσική. Έμεινε ιστορική η φιλία του με τον Μ. Βασίλειο, ο οποίος μάλιστα τον χειροτόνησε επίσκοπο Σασίμων στα 43 του χρόνια. Στον Ίρι ποταμό μελέτησε βαθιά τη φύση, τον εαυτό του, τα έργα του Ωριγένη και την Αγία Γραφή. Όταν η Κωνσταντινούπολη είχε πέσει στα χέρια των Αρειανών, εκφώνησε 5 Θεολογικούς Λόγους που έμειναν στην ιστορία, αν και κινδύνευε η ζωή του από τις εχθρικές ενέργειες εναντίον του. Τα έβαλε ακόμη και με τους νόμους της εποχής του που μείωναν την αξία και την ισότητα των γυναικών, επειδή όπως κήρυττε, «άντρες οι νομοθετούντες, γι' αυτό κατά των γυναικών η νομοθεσία». Όταν ορισμένοι ζήλησαν τη δόξα του και τον φθόνησαν, δεν δίστασε να παραιτηθεί από αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως. ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, γεννήθηκε στην σπουδαία και ιερή πόλη Αντιόχεια της Συρίας μεταξύ 344 και 354 μ.Χ. Η μητέρα του, Ανθούσα, επιμελήθηκε πολύ συνετά την ανατροφή του μετά τον θάνατο του πατέρα του, όπως και ο Μ. Βασίλειος διέπρεψε με τη βοήθεια της σωστής ανατροφής της μητέρας του Εμμέλειας. Έγινε ο

πιο σοφός της εποχής του, μόνασε στην Αντιόχεια, εξελίχθηκε σε ακαταπρόκλητο κοινωνικό εργάτη και μοναδικό εκκλησιαστικό ρήτορα. Καθημερινά συντηρούσε φιλανθρωπικά 3.000 άτομα, ενώ στην Κωνσταντινούπολη αργότερα 7.000! Σώζονται γύρω στις 1.000 ομιλίες του και τα έργα του στην ερμηνεία της Αγίας Γραφής καλύπτουν πολλούς ογκώδεις τόμους. Αρχές του 398 μ.Χ. χειροτονήθηκε αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως. Επειδή ήταν σταθερός και ευθύς στις απόψεις του, και δεν δίσταζε να ελέγχει προς πάσα κατεύθυνση, ενόχλησε θρησκευτικούς και πολιτικούς παράγοντες, καθώς και αρκετούς πλουσίους, τους οποίους έλεγχε για τη σκληρότητά τους. Κατάφεραν μάλιστα να καθαιρεθεί αντικανονικά, ενώ ο λαός τον προστάτεψε πολλές φορές για να μην πάθει το παραμικρό. Αν και επέστρεψε και αποκαταστάθηκε πανηγυρικά από σύνοδο, εξορίστηκε εκ νέου, το 404 μ.Χ. και υπέφερε καθ' οδόν στα βάθη της Μ. Ασίας. Στα Κόμανα του Πόντου, το 407, στο ναό του Αγίου Βασιλίσκου, κοινώνησε για τελευταία φορά και παρέδωσε το πνεύμα του στον Χριστό που τόσο αγάπησε, με τα λόγια «Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἕνεκεν». Ορισμένα ψήγματα στη συνέχεια από τη μοναδική τους διδασκαλία και δραστηριότητα, που συμπεριλαμβάνουν όλους τους τομείς των ανθρωπίνων θεμάτων και αναγκών, θεωρητικών και πρακτικών: Τα τρία πάγχρυσα στόματα του Λόγου διδάσκουν την αρμονική συμβίωση των συζύγων, τη συγχωρητικότητα με σκοπό την καλή συνέχεια της οικογένειας, τον κίνδυνο παρεκτροπής των παιδιών σε συνθήκες διάλυσης του γάμου, την επιείκεια και πραότητα ανάμεσα στο ζευγάρι, την ισοτιμία των φύλων. Δεν διστάζουν να καυτηριάζουν τους νόμους της εποχής τους, που δεν ήταν πάντα δίκαιοι. Εκθειάζουν την προσφορά της μητέρας και την ομόνοια και φιλία που πρέπει να χαρακτηρίζει τα μέλη μέσα στην οικογένεια. Η κοινωνικότητα ως παράδειγμα αντλείται και από την κατασκευή του σώματος. Όλα τα όργανα είναι αναγκαία και συνεργάζονται άψογα για να παράγεται καλό αποτέλεσμα. Η φιλία, η αγάπη και η ειρήνη είναι η γνήσια κοινωνικότητα. Ιδιαίτερα η συνειδητοποίηση ότι είμαστε όλοι παιδιά ενός Πατέρα και ως εκ τούτου μεταξύ μας αδέρφια. Η «επίγεια Τριάδα», όπως ονόμασε ο Ιωάννης Μαυρόπουλος τους τρεις φωστήρες της οικουμένης, ακτινοβολούσε τον πάμφωτο ήλιο της δικαιοσύνης, τον Χριστό, και γι' αυτό αποτελεί φωτεινό αρχέτυπο για τους νέους. Η αληθινή χαρά, διδάσκουν, είναι αποτέλεσμα πίστης και ένωσης με το Θεό, όχι στιγμιαίο συναίσθημα.

Η θρησκευτικότητα είναι έμφυτη και κάθε άνθρωπος έχει μέσα του το «σπέρμα της Θεολογίας», αν και κάποιες φορές χωρίς να το γνωρίζει. Η πραγματική γνώση έρχεται με τα τρία εφόδια της Εκκλησίας: Το ιερό Ευαγγέλιο, το άγιο Δισκοπότηρο και τη συχνή θεία Κοινωνία και τα χωρίς όρια έργα αγάπης. Ενώ ο Νώε έσωσε μόνο την οικογένεια του από τον κατακλυσμό, ο απόστολος Παύλος, επειδή ήταν ενωμένος με τον Χριστό, με τη διδασκαλία και τις επιστολές του έσωσε όλη την οικουμένη. Η αγάπη είναι η περίληψη όλης της Αγίας Γραφής. Ξεπερνά σε αξία και αυτό το μαρτύριο. Άλλωστε οι απόστολοι ένεκα της αγάπης που είχαν μεταξύ τους κυρίευσαν τον κόσμο όλο και απέδειξαν έτσι την ανάγκη της υγιούς Θρησκείας και την ανάσταση του Κυρίου.

Η εργασία πρέπει να ασκείται με επιμέλεια και προθυμία, με άμεμπτο τρόπο. Ο ίδιος ο Θεός εργάζεται ασταμάτητα και συνέστησε την εργασία ήδη από τον παράδεισο, ενώ εξάλλου και ο Ιησούς Χριστός, πριν ξεκινήσει δημόσια το σωτήριο έργο Του, εργαζόταν ως ξυλουργός και τεχνίτης. Χωρίς θρησκευτική πίστη δεν αποκλείεται ο άνθρωπος να καταντήσει κάποτε αναξιόπιστος και στην εργασία του. Δεν έχει δηλαδή ηθικά ερείσματα για να αντισταθεί στο κακό και την κατακρήμνιση των αρετών. Όλες οι χειρωνακτικές εργασίες είναι απόλυτα σεβαστές και θαυμαστές, όχι

μόνο οι λεγόμενες ‘πνευματικές’, τονίζουν οι ακούραστοι και ιδιαίτερα φιλόπονοι χρυσοί ιεράρχες.

Η ειρήνη είναι πολυτιμότερο αγαθό, γνώρισμα του χριστιανού, και για να δοθεί ως δώρο από ψηλά απαιτείται πίστη στο Θεό και αρετή. Την ειρήνη πολλοί επαινούν μα λίγοι στηρίζουν. Αποτέλεσμα της έλλειψής της οι πάμπολλοι πόλεμοι στην ιστορία, που θα είχαν αποφευχθεί αν όλοι αγαπούσαν και αγαπιόντουσαν, ενδυναμωμένοι από τον

Παράκλητο.

Για την αγωγή και παιδεία, διδάσκουν οι τρεις σοφοί θείοι παιδαγωγοί, ότι πρέπει να παρέχεται με μέτρο και, αφού γίνεται πρώτα κατανοητή, τότε να παρέχεται στη συνέχεια και νέα γνωσιολογική και ανθρωπιστική τροφή. Οι νέοι είναι σαν τα χρυσά αγάλματα και τους πρέπει φροντίδα και ισόρροπη αγωγή. Η σωστή αγωγή αποτρέπει εξάλλου την παγκόσμια αναταραχή και την αναρχία. Οι εκπαιδευτικοί είναι αναγκαίο να πληρώνονται καλά για να είναι απερίσπαστοι στο λειτούργημά τους. Τους ανάξιους γονείς αποκαλούν παιδοκτόνους. Ελέγχουν άλλωστε και τους αμαθείς δασκάλους. Για την παραμέληση της αγωγής έχουν μεγάλη ευθύνη οι συντελεστές και υπεύθυνοι της αγωγής. Βασικό για τους νέους είναι το φωτεινό παράδειγμα του παιδαγωγού. Επειδή τα αρχέτυπα έχουν εξαφανιστεί γι’ αυτό και οι νέοι δεν γίνονται θαυμαστοί, πολύ εύστοχα επισημαίνουν. Η αγάπη είναι απαραίτητη στην παιδεία, που οφείλει να είναι ελεύθερη και όχι καταπιεστική. Η παιδεία πρέπει να δίνεται με επιστημονικό τρόπο και με ευσπλαχνία. Συνιστούν τον διάλογο που μειώνει το χάσμα των γενεών. Η καλοσύνη, η σύνεση και η ήρεμη φωνή αποδιώχνουν την φιλονικία. Ο έλεγχος πρέπει να γίνεται με φειδώ και όχι δημόσια. Η συμβουλή, ο χαρούμενος τρόπος διδασκαλίας και η αγάπη προσφέρουν ό,τι καλύτερο στην ψυχή και μόνο έτσι τα αποκτώμενα μένουν. Η αγωγή ακόμη είναι πλήρης όταν καλλιεργεί όλες τις αξιολογικές ροπές της ψυχής, ήτοι: Την ηθική, την θρησκευτικότητα, την κοινωνικότητα, την καλλιτεχνία, την επιστημοσύνη και την οικονομική κλίση του ανθρώπου.

Τέλος, το κοινωνικό πρόβλημα την εποχή των τριών Ιεραρχών υπήρξε έντονο. Συμβουλεύουν να μην κρύβει κανείς τίποτα, αλλά το ψωμί, τα ρούχα, τα παπούτσια, τα χρήματα που περισσεύουν να μοιράζονται στους στερημένους. Τα πλούτη μοιάζουν με τα πηγάδια, συμβουλεύουν. Όσο μένουν ακίνητα τόσο μουχλιάζουν και αχρηστεύονται. Η σπατάλη και η πολυτέλεια είναι καλό να αποφεύγονται. Το ωραίο είναι να φερνόμαστε στους άλλους σαν αδελφοί και να μιμούμαστε στην πράξη την αγάπη του Θεού. Είναι αδύνατον, μας προτρέπουν, να περάσουμε την πόρτα του παραδείσου, αν δεν είμαστε ελεήμονες, ακόμη κι αν έχουμε αποκτήσει όλες τις άλλες αρετές. Μόνο όταν το Ευαγγέλιο, τονίζουν, γίνει πράξη και εφαρμοσθεί το θέλημα του Θεού, τότε θα αλλάξει ο κόσμος, θα ξεπροβάλλει η ειρήνη και η δικαιοσύνη, θα εξαλειφθεί η πείνα, ο φόβος, η αδικία, οι ανισότητες και θα φανεί η αγάπη και αλληλεγγύη.

Επιμέλεια:

Μιχαήλ Χούλης, θεολόγος